

N:o 55.

Af herr Smith, om ändring i §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen äfvensom 38 § riksdagsordningen samt upphäfvande af § 32 regeringsformen.

Konstitutionsutskottet vid 1809 års riksdag yttrade i sitt memorial n:o 1 med förslag till regeringsform. att *de flesta krig äro började i kabinetten, innan de utbryta på fälten.* Men utskottet drog ty värr icke den helt naturliga slutföljden af denna sats, att det nemligen är af den största vikt, att handläggningen och afgörelsen af alla de regeringsärenden, som angå rikets förhållande till främmande magter, böra omgifvas med de bästa garantier, som öfver hufvud genom lagbestämmelser kunna uppnås, för en noggrann och mångsidig pröfning af alla sådana ärenden. Tvärt om *inskränktes* genom regeringsformen till ett minimum, nära nog till ett blott sken, dessa garantier mot en monarks krigslystnad och äregirighet, eller mot hans önskan att i förvecklingar med främmande magter afleda nationens intresse för sin frihetsutveckling, eller hans benägenhet att använda landets försvarsmagt till bekämpande af denna utveckling hos andra folk. Under det grundlagen föreskref, dels att alla, äfven de minst betydande, inrikes ärenden (undantagandes kommandomålen) skola i statsrådet föredragas och afgöras, att i intet sådant ärende beslut kan fattas, med mindre fyra rådgifvare äro tillstädes, och att i alla mål af synnerlig vikt och omfattning statsrådets samtliga ledamöter skola närvara, der de ej laga förfall ega, dels huru alla dessa ärenden skola beredas, öfverlemnade den deremot åt Konungen att »på sätt honom lämpligast synes» låta bereda och handhafva »alla mål, som angå förhållandet till främmande magter», att i dem, inbegripet frågor om *afhandlingar och förbund* af

hvad slag som helst, fatta beslut i blott två rådgifvares närvaro, att förhålliga alla dessa ärenden för statsrådets öfriga ledamöter, att undandra Riksdagens konstitutionsutskott granskningen af protokollen i alla dessa mål, utom dem, som röra »allmänt kända» och af utskottet uppgifna händelser.

I hufvudsak äro dessa bestämmelser ännu orubbade; de jemningar i 11, 12 och 32 §§ regeringsformen, som vidtogos år 1885, äro oväsentliga.

Vådan af denna afvikelse från de principer, hvilka grundlagsstiftarne eljest ville göra gällande i vårt samhällsskick, har under de gångna åttio åren blifvit ännu större än då. Ty under denna tidrymd hafva de internationella förhållandena, den beröring mellan staterna, som påkallar hvarjehanda slags aftal och öfverenskommelser, fått en vida större omfattning än då. Och att Kongl. Maj:t eger att på egen hand, med för landet förpligtande verkan, sluta sådana aftal med främmande magt, äfven om de ingripa i Riksdagens lagstiftningsmagt eller beskattningsmagt, samt att deras framläggande till Riksdagens pröfning är blott en pro forma- eller höflighetsåtgärd, detta är en lära, som förfäktats äfven senare än under förhandlingarna om franska traktaterna vid sista ståndsriksdagen.

Väl yppades redan på den tid, då regeringsformen skrefs, betänkligheter mot den nästan oinskränkta magt öfver landets viktigaste ärenden, som lades i Konungens hand. Sålunda förenade sig bondeståndets ledamöter i konstitutionsutskottet om det yrkandet, att Konungen ej skulle ega att mot statsrådets enhälliga afstyrkande börja ett anfallskrig. Och borgareståndet anmärkte vid § 12, att statssekreteraren för handels- och finansärenden borde tillkallas i frågor om traktater, som berörde »svenska handelsintresset». Konstitutionsutskottets svar på denna anmärkning, att »de nödiga banden ej blifva starkare derigenom, att de alltid göras märkbara», röjer den rådande uppfattningen. att bestämmanderätten öfver krig och fred och förbund, hur vådlig den än kunde vara, nödvändigtvis hörde med till konungadömets yttre prakt och glans, och att för detta etikett-skäl nationens intresse måste vika. Så starka voro traditionerna från envåldstiden, att icke ens det friska minnet af de olyckor, som denna okontrollerade magt bragt öfver landet, mot dem någonting förmådde.

Också blef Sveriges utrikespolitik af den nya regentfamiljens grundläggare ibland, för ett rent dynastiskt intresses skull, enväldigt ledd i strid mot nationens önskingar, mot de syften, som föranlett hans val till tronföljare. Denna politik, som började med det beryk-

tade familjefördraget i Åbo, blef äfven bestämmande för Sveriges inre politik, för den återgång från de vid revolutionsriksdagen framträdande liberala idéerna, som regeringen i förbund med adeln och presteståndet genomförde. *Utifrån* kom det tryck, som hvilade öfver landet, och som på den tiden kallades vårt »inre Ryssland». Brytningen med detta system i början af Konung Oskar I:s regering blef ej långvarig, likasom den aldrig var mycket klar och beslutsam. Den öfverlefde icke 1848—1849 års händelser. Så snart revolutionen på kontinenten var besegrad, höll reaktionen sitt intåg äfven i Sverige. Det såg ut, som hade vårt land åter fallit i vasallskap under en högre vilja i St. Petersburg. I början af Krim-kriget antog man utom och inom landet, att vi voro bundna af hemliga aftal med Ryssland. En af de mest betydande personer, som under detta århundrade sutit i ständsriksdagen, yttrade i en reservation mot statsutskottets tillstyrkan af Kongl. Maj:ts proposition af den 19 september 1854 om höjning af det mindre kreditivet, att den af Sverige proklamerade neutraliteten möjligen kunde komma att upplösas i ett förbund med Ryssland. Visserligen ville reservanten — rådmän Björck — ej misstänka Konungens rådgifvare för att hysa sympatier för 1812 års politik, men å andra sidan kunde han icke underlåta att besinna, att desse samme rådgifvare» beredt väg för de grundsatser, som under Rysslands supremati, under de senare åren herskat inom Europas flesta länder, och att all anledning saknas, att de klokare skola behandla den utrikes politiken, än styrelsen inom landet, och att de mera, i fråga om den, skola förstå landets behof och efterkomma dess önsknings». Derför, och då man ej egde någon visshet, »huru regeringen kan komma att handla för det fall att fråga blifver om neutralitetens brytande», så höll han före att hon borde nödgas att, när ett afgörande slag skulle tagas, sammankalla ständerna.

Som bekant, ledde Konung Oskar I:s hemliga och genom, så vidt jag förstår, inkonstitutionella mellanhänder handhafda politik slutligen till den beryktade november-traktaten 1855. Hvad dess garanti för de förenade rikenas territorium betyder, derom lära, efter de erfarenheter t. ex. Danmark gjort, meningarne åtminstone numera ej vara delade. Deremot står qvar, såsom ett faktiskt resultat, att man genom denna traktat och den diplomatiska rundskrifvelse, som skulle förklara den, anklagat Ryssland inför Europa för inkräktningsplaner mot den skandinaviska halfön. Anklagelsen må vara till fullo grundad; icke känner sig därför den, som deraf träffas, förbunden att ursäkta och glömma den.

Det var under sådana förhållanden, som omsider konstitutionsutskottet vid 1856—1858 års riksdag sjelfmant, utan föranledande af någon motion, upptog frågan om en förändring af grundlagsbestämmelserna om behandlingen af frågor, som angå förhållandet till främmande magter.

»Man kan ej förbise», yttrade utskottet (utl. n:o 13), »att nyare tiders lättare och lifligare förbindelser folken emellan gjort deras känsla af sin inbördes ställning till hvarandra klarare, och att således exempelvis ett förbund till gemensamt försvar, *uppgjordt i strid med denna känsla*, skulle kunna medföra oberäkneliga vådor och förvecklingar. I sådana fall, om någonsin, är det af vigt att Konungens beslut grundar sig på en mångsidig öfverläggning samt mogna och fosterländska rådslag». Utskottet erinrar ock, att en utrikesminister, som under ett mångårigt vistande i utlandet tilläfventyrs blifvit mera främmande för de i landet rådande känslor och föreställningar, ej kunde anses företrädesvis lämplig att i ämnen af sådan beskaffenhet gifva Konungen råd, med biträde af endast en annan statsrådsledamot, hvilken i betraktande af de gällande bestämmelserna om de ministeriella målen ju ej kunde förutsättas derom ega någon omfattande kännedom.

Den skyndsamhet — anförde utskottet vidare — hvarmed grundlagarne utarbetades och antogos, förklarar brister, hvilka sedermera sannolikt af det skäl blifvit oanmärkta, att de ej befunnits hafva medfört »någon bestämd olägenhet», och att man därför tvekat att företaga ändringar i lagar af sådan vigt. Men betänksamheten borde dock ej sträckas ända derhän, att man lemnar alla framtida möjligheter utan afseende och, i förlitande på den trygghet, endast tillfälliga omständigheter gifva, underlåter att, så vidt ske kan, försäkra sig mot de vådor, som af förändrade tidsförhållanden kunna komma att föränledas.

Jemförande grundlagens bestämmelser om formerna för inrikes och utrikes ärendens behandling, framhöll utskottet, att »man väl möjligen kan ur äldre förhållanden förklara, men ej finna med grundlagens anda förenligt eller med dess öfriga stadganden följdriktigt sammanhängande», att Konungen enligt § 12 kan ingå i afhandlingar och förbund med främmande magter, efter att hafva deröfver hört blott tvenne statsrådsledamöter. Afhandlingar och förbund kunna, såsom utskottet anmärkte, vara bestämmande för ett folks icke blott yttre utan, till någon del, äfven dess inre förhållanden under en lång följd af år, och således blifva vida mer ingripande i dess öden, än till och med ett krig, att icke jemföra dem med t. ex. en mindre väsentlig förändring af en redan gällande författning, för hvars vidtagande likväl erfordras,

att statsrådets samtliga ledamöter, der de ej hafva laga förfall, skola vara tillstädes.

På alla dessa skäl antog utskottet, att det allmänna tänkesättet vore enhälligt i omdömet om den väckta frågan, och föreslog därför utskottet den ändring af § 12, att Konungen skulle höra statsrådets samtliga ledamöter om afhandlingar och förbund med främmande magt. Vid påföljande riksdag 1854—1860 förkastades förslaget af adeln och presterne, men konstitutionsutskottet upptog då frågan å nyo och föreslog, att statsrådet skulle höras angående frågor om förbund med främmande magt. Äfven detta förslag blef, vid riksdagen 1862—1863, förkastadt af adeln och presterne.

Emellertid hade fråga om revision af föreningsakten mellan Sverige och Norge blifvit väckt, hvilket förklarar hvarför bemödandena att genom ändringar i regeringsformen åstadkomma en mera konstitutionel och betryggande handläggning af de regeringsärenden, som angå förhållandena till främmande magter, tills vidare afstannade. Under denna mellantid inträffade det så djupt bedröfliga skandinaviska allians-äfventyret.

Det är väl bekant, bland annat genom de på Kongl. Maj:ts befallning år 1863 för Sveriges riksdag och Norges storting framlagda *diplomatiska handlingar rörande den danska frågan*, med hvilket lifligt intresse ledarne af de Förenade rikenas utrikes angelägenheter deltog i den tvist mellan Danmark och Tyskland, som efter Fredrik VII:s död förflyttades från »kabinetten» till »fälten». Och denna verksamma inblandning börjar ej först 1861, såsom man möjligen skulle kunna föranlåtas att sluta af de nyss citerade handlingarna, utan ända ifrån 1858, såsom framgår af de i Danmark offentliggjorda aktstycken. Redan i en depeesch af den 2 oktober 1858 till svensk-norska sändebuden i London och Paris skrifver grefve Manderström:

»Våra förhållanden till de tyska hofven äro goda; våra önskningsar och intressen ålägga oss att bevara dem sådana, men man får likväl icke tro, att vi äro böjda att låta en sakernas ställning uppkomma, som är full af faror för oss, utan att gifva tillkänna att vi, mycket mot vår vilja, skulle kunna blifva nödgade att taga mått och steg i vår egen trygghets intresse».

Det är ej mindre väl bekant, hvilken betydlig inflytelse ledarne af Sveriges och Norges utrikes politik utöfvade på danska regeringens politik under den långvariga diplomatiska kampen med Tyskland.

Det är icke tvifvelaktigt, att på denna tid svenska regeringens skandinaviska sympatier rönt bifall hos den långt öfvervägande delen

af Sveriges folk. Man har väl sedermera funnit beqvämt att stämpla denna nationella rörelse såsom blott »studentpolitik», men den ifrågasvarande tiden ligger ej så långt tillkaka, att det ej kan bevisas, att den s. k. studentpolitiken både rönt uppmuntran från högre ort och gillande af studenternas fäder och mödrar. Ännu äro de många, som från åren 1863—1864 kunna minnas mångt drag, hvilket kan jemnställas med detta från år 1848, då i en af våra landskyrkor, sedan presten läst bönen för Konungen, en gammal bonde reste sig och uppmanade honom att också bedja för Danmark, hvarefter hela menigheten frambar till altaret sin skärf för de fallna danska krigarnes efterlevande.

Nationen var så mycket mera beredd att inlösa de löften, hennes regering gifvit, som hon egde rätt att fordra, det man ingenting lofvat, som man ej förmådde hålla. Om år 1864 en och annan officer hviskade, att Sverige ej kunde skicka till Danmarks bistånd ens 10,000 man, ens något så när så rustade som ett nutidens krig kräfver, så var vetskapen derom, hvilken naturligtvis regeringen måste ega, fördold för Sveriges folk. Det är först de riksdagsförhandlingar, som egt rum sedan 1867, och de upplysningar, som genom pressen blifvit spridda under de sista tjugu åren, som låtit Sveriges folk komma till insigt om, att det, trots en stor försvarsbudget, befinner sig nästan i försvarslöshetstillstånd.

Detta måste en sin uppgift ej alldeles ovärdig regering veta, och därför kan om hennes skandinaviska politik ej fällas ett omdöme, som vore för strängt.

Underhandlingarna med Danmark ledde till ett förslag till allians-traktat, som är offentliggjordt, och hvars § 1 innehöll, att »Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge lofvar Hans Maj:t Konungen af Danmark sitt bistånd till försvaret af de icke till tyska förbundet hörande landsdelar och provinser mot hvarje angrepp, som kan blifva en följd af den mellan Danmark och tyska förbundet pågående tvist». I dess § 2 säges, att denna hjälp kan reklameras, så snart fara för angrepp å nämnda landsdelar är förhanden, och att såsom sådan fara skall anses ockupationen af de till tyska förbundet hörande hertigdömen, särskildt Holstein. I § 3 bestämmes hjälpcorpsen tills vidare till högst 20,000 man af alla truppslag; af närmare öfverenskommelse skulle bero, om och i hvilken omfattning Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge skulle deltaga i operationerna till sjös. Enligt § 4 åtog sig Danmark kostnaden för transport, underhåll, sjukvård, fourage,

ammunition af kulor och krut samt fälttillägg till fredsaflöningen; hvaremot Konungen af Sverige och Norge sänder trupperna fullt utrustade och beväpnade på krigsfot.

Det finnes anledning att antaga, att redan i det ögonblick, då detta utkast uppgjordes, man började inse, att alliansen ej kunde fullföljas. Den storpolitik, som man trott sig kunna genom diplomatiska noter leda till ett lyckligt slut, ledde allt mer och mer tydligt till krig, och af en ledamot af statsrådet lära då *så kraftiga föreställningar* hafva blifvit gjorda, att äfventyrs-bubblan sprang sönder. Olyckligtvis kom detta ingripande för sent, för att återtaget skulle kunnat företagas i god ordning och utan uppoffring — jag behöfver icke säga, af hvad.

Ännu olyckligare vore försöken att dölja omkastningen, ty derunder offrades ännu mera af det, som en regering aldrig har lof att offra på nationens vägnar. Man kom slutligen derhän att tillgripa följande medel. I den *ena* af tvenne depescher af *samma* dag, den 5 oktober 1863, från grefve Manderström till svensk-norska sändebudet i Köpenhamn, grefve Hamilton, gafs formligt löfte — hvilket skulle i de af grefve Manderström använda ordalag meddelas danske utrikesministern — att »i händelse af ett angrepp från Tyskland mot Slesvig, vi ej tveka att försäkra på det uttryckligaste sätt att, vare sig en traktat blifvit afslutad eller ej, vi fortfarande äro lika sinnade som hitills att, efter måttet af våra krafter och de medel, hvaröfver vi kunna förfoga, erbjuda Danmark det bistånd, som det af oss kunde påfordra». Den andra deremot, som grefve Hamilton *icke* skulle meddela danska regeringen, uttalade tvifvelsmål om lämpligheten af den tidpunkt, danska regeringen valt för framläggande af förslag till ny grundlag för Danmarks och Slesvigs gemensamma angelägenheter. Grefve Hamilton skulle »icke fördölja detta intryck» (tidpunktens olämplighet). Vi minnas, huru som sedermera denna depesch användes till vittnesbörd om, att danska regeringen ej skulle hafva gått lojalt tillväga och att den svenska regeringen i framläggandet af nyssnämnda grundlagsförslag hade ett giltigt skäl att draga sig tillbaka!

Kriget kom, och vår regering fortsatte att låtsas, som ämnade hon aktivt uppträda. Ännu under vapenhvilan på försommaren företogos demonstrationer i denna riktning. En svensk-norsk eskader samlades på Hakefjord, och den 18 maj 1864 uttalade dess chef, d. v. hertigen af Östergötland, i helsningen till befäl, underbefäl och manskap, sin förhoppning att de skulle, »såsom värdige söner af nordens frejdade vikingastam häfda våra flaggors ära».

Om resultatet af detta politiska skådespel, som aldrig skulle kunnat uppföras, derest ej regeringsformen droge rikets förhållanden till främmande magter undan statsrådets handläggning och Riksdagens kontroll, må anföras tvenne omdömen, det ena från danskt, det andra från svenskt håll.

Det förra, som läses i danska riksrådets folketings framställning af förhandlingarna med Sverige—Norge om ett försvarsförbund, säger att *»förhandlingarna med Sverige om allianstraktaten hafva på ett ödesdigert sätt ingripit i Danmarks angelägenheter, men till gagn för Danmark hafva de säkert icke varit»*.

Det senare åter läses i en depesch af den 10 juli 1864 från grefve Manderström till svensk-norska sändebudet i Köpenhamn och lyder så: *»Ingenting är mera sorgligt än denna situation»* — den i hvilken Sverige befann sig — *»och jag vågar säga, att den är nästan lika förfärlig som Danmarks»*.

Äfven om man vågade hoppas — hvilket dock börjar synas mer och mer tvifvelaktigt — att numera ingen svensk regering skulle så litet förstå landets intresse eller så mycket missakta folkets vilja, att hon kunde känna sig frestad att inveckla Sverige i politiska äfventyr, såsom på 1850- och 1860-talen var nära att ske, skulle en förändring af nu gällande bestämmelser om behandlingen af sådana regeringsärenden, som angå förhållandet till främmande magter, likväl vara i högsta måtto af behovet påkallad, nemligen för de mångfaldiga, för landets näringslif viktiga angelägenheter skull, som kunna blifva föremål för internationella aftal, och i större eller mindre mån beroende af vårt utrikesdepartements och vår diplomatis görande och låtande. Äfven här behöfver man för ingen del inskränka sig till antaganden och sannolikheter; man har erfarenhetens vitnesbörd att åberopa. Jag skall ej gå långt tillbaka i tiden, ej heller nämna jemförelsevis mindre viktiga afhandlingar med andra stater, utan välja exemplen inom de sista tjugu till tjugufem åren och bland ärenden af den största betydelse; hvar och en skall således blott behöfva påminna sig väl bekanta förhållanden för att kontrollera mina anmärkningars giltighet.

Ehuru jag icke delar den nuvarande majoritetens i riksdagen åsigt om skadligheten af de för några och tjugu år sedan med Frankrike afslutade handels- och sjöfartstraktater, kan detta ej hindra mig att

erkänna, att de bort blifva och, i skickligare underhandlares händer, säkerligen skulle hafva blifvit mera fördelaktiga. Man har velat göra gällande såsom en oantastlig trossats, att Sverige då köpte mycket önskvärda och mycket betydande förmåner för sjöfarten medelst de i handelstraktaten beviljade tullnedsättningar, och att detta pris i sjelfva verket var mycket ringa, eftersom äfven handelstraktaten var för oss fördelaktig. Man har triumferande påvisat, hur betydligt de från Sverige till Frankrike med last afgångna fartygs drägtighet växt efter 1865 års traktat, liksom om tillväxten skulle uteslutande vara en frukt af traktaten, och liksom ej före traktaten, under de sex åren 1855—1861, de från Sverige till Frankrike afgångna fartygs drägtighet växte från 31,695 till 86,929 svåra läster. Men detta är en förskönande framställning af en sak, hvars verkliga beskaffenhet ej tillåter något gynsamt omdöme om det sätt, hvarpå i denna underhandling Sveriges intressen tillvaratogos af deras officiella målsmän.

Det lär icke vara obekant, att vid den ifrågavarande tidpunkten Frankrikes handelsflotta var mycket otillräcklig för behovet, och att dess kommersiella intressen fordrade främmande fartygs biträde i stor utsträckning, samt att man därför var besluten att betydligt mildra de bestående navigationslagarnas prohibitiva karakter. Det var allmänt känt, allmänt om än icke för Sveriges underhandlare, att förberedelser till en sådan reform voro i full gång *samtidigt* med underhandlingarna med Sverige. Dessa i franska pressen omförmälda förarbeten voro så långt framskridna, att i det ögonblick, då ratifikationerna till våra traktater utvexlades, franska regeringen förehade till definitiv behandling förslaget till den snart derefter för representationen framlagda *loi sur la marine marchande*, genom hvilken Frankrike, i sitt eget väl förstådda intresse, medgaf de förmåner, som Sverige strax förut *köpte*. Man har icke utan skäl sagt, att vårt sätt att underhandla, våra erbjudanden och uppoffringar för att vinna förmåner, dem man visste eller borde veta, att den andra parten stod i begrepp att utan vederlag medgifva, är att förlikna vid den inropares på en auktion, som bjöde öfver sig sjelf. Det är också ingen hemlighet, att vårt tillvägagående på det högsta förvånade fransmännen sjelfva, ja att det väckte löje.

Hade förhållandet icke varit, att den franska lagen af 20 april 1866 om handelsflottan framtvingits af den franska handelsflottans otillräcklighet för de kommersiella behofven, hade det ej varit veterligt att man blott behöfde vänta något för att vinna önskvärda fördelar för vår sjöfart, då hade det utan tvifvel blifvit nödvändigt att genom

traktatsmessiga tulltariffbestämmelser af ungefär den beskaffenhet, som blefvo stadgade, vinna de önskade fördelarne för sjöfarten. Ty sedan vi 1857 upphäft differentialsystemet med hänsyn till såväl fartygens nationalitet som varors produktionsort — jemför underrättelserna till tulltaxan af 18 december 1857 — egde vi ej i vår sjöfartslagstiftning några tjenliga medel att använda i en underhandling med Frankrike.

Men sådan var icke ställningen, emedan en liberal reform af den franska sjöfartslagstiftningen hade blifvit en nödvändighet, hvars förverkligande utan hemlighetsmakeri förbereddes, samtidigt med att Sverige genom en tarifftraktat köpte åtnjutandet af reformens fördelar!

Genom sjöfartstraktaten, hvilkens lof man sjungit i alla tonarter, ålades oss en tonnageavgift å 75 centimes vid direkt fart, under förväändning att en dylik avgift (»lastpenningarne») drabbade franska fartyg och ehuru denna avgift ju betungade *våra egna fartyg**; den i traktatens art. 1 utlofvade behandlingen som den mest gynnade nation vid indirekt fart resulterade i en tonnageavgift å 4 francs 50 centimes, under det andra traktatmaktens fartyg i den viktiga indirekta farten mellan England och Frankrike drabbades af blott 1 franc per tonneau; och slutligen, hvad angår beskattningen af varulasten, så förbjöd traktaten hvarje på godset lagd, särskild avgift utöfver tullen (*surtaxe de pavillon*) blott vid *direkt* fart, hvaremot åter en sådan ålades vid varuförsel till Frankrike från tredje land, under det franska fartyg, kommande från hvilken ort som helst, således äfven i indirekt fart, ej i svenska hamnar drabbades af någon surtaxe.

Den öfverraskning, hvarmed man mottog underrättelsen, att Frankrike med *sådana* s. k. eftergifter eller undantag från en navigationslagstiftning, som det var nödsakadt och stod i begrepp att i sitt eget intresse reformera, kunnat tilltvinga sig de förmåner, Sverige medgaf genom handelstraktaten, torde ej vara glömd.

Säkerligen kom man i Frankrike ganska väl i håg detta sakernas förlopp, när för åtta år sedan fråga blef om ett nytt aftal angående vilkoren för handels- och sjöfartsförbindelserna mellan nämnda land

* Enligt 1854 års tulltaxa voro ännu lastpenningarne för främmande fartyg, der ej annorlunda blifvit aftaladt, tre gånger högre än för svenska, och i densamma föreskrefs ännu en surtaxe å varor, som med främmande fartyg in- eller utfördes, der ej genom aftal med främmande magt undantag härifrån medgifvits. Men 1857 bestämdes lastpenningarne till lika belopp för främmande och svenska fartyg och föreskrefs att varor, som med främmande fartyg in- eller utfördes, ej skulle underkastas andra eller högre afgifter, än då de fördes i svenska fartyg. Denna viktiga förändring kom särskildt Frankrike till godo, eftersom reciprocitet redan beviljats de flesta öfriga magter.

och de förenade rikena. Då 1865 års traktat, efter antagandet af Frankrikes nya *tarif général*, den 8 maj 1881 uppsades, utfäste sig franska regeringen, på samma gång hon inbjöd till underhandlingar om en ny traktat, att förskaffa sig vederbörligt bemyndigande att för en tid af *tre* månader från den 8 november, således till den 8 februari 1882, förlänga den då utlöpande traktaten, dock endast mot vilkor, att de Förenade rikena före nämnda tidpunkt afslutit ny traktat (att underställas 1882 års Riksdags samtycke). För den nya traktatens åvägbringande beviljades således en mycket knapp tid, utan hänsyn till att den af 1880 års Riksdag begärda undersökning af näringarnas tillstånd, som Kongl. Maj:t uppdrog åt den 1876 förordnade tullkomitén att verkställa, icke var fullbordad, och Kongl. Maj:t och Riksdagen således icke egde till sitt förfogande det material, som var under bearbetning, för att tjena till ledning vid bestämmande af landets handelspolitik. Det är tydligt, att man i Frankrike, när denna tumskruf anlätades, räknade på sin erfarenhet från 1865.

Det lär ej vara behöfligt att här mer än blott nämna det sätt, hvarpå Sveriges traktatsenliga rätt bevakats gent emot Spanien i spritfrågan, ty den fullständiga belysning här af, som icke kan inhemtas af de till konstitutionsutskottet meddelade, först med den *12 juni* börjande ministeriella protokollen i ett ärende, hvarom förhandlingarna började *flere månader* förut, och som utskottet ansett med sin pligt förenligt att icke heller söka i den utredning af ämnet jag meddelat och i de aktstycken, hvarpå jag lemnat anvisning, den är nu omsider, i Första Kammarens protokoll, lagd under Riksdagens ögon.

Jag skulle äfven kunna lemna en del värderika upplysningar rörande underhandlingarna med Spanien om tackjernstullen, men då de i denna fråga intresserade lemnat konstitutionsutskottets betänkande n:o 4 utan anmärkning i denna del, så skall jag med tystnad förbigå äfven detta bevis på ringa diplomatisk duglighet.

Vänder jag mig till andra områden af den internationella rätten, så möta oss såsom prof på den skicklighet och den omsorg om landets värdighet och intresse, som utrikesdepartementet lagt i dagen, förhandlingarna med Danmark 1872—1873 om *rätt till lotsning i Öresund*, om den å konferensen i Haag 1881 uppgjorda konvention angående *fisket i Nordsjön*, öfver hvilken båda kamrarne vid 1883 års riksdag, genom sitt afslag å Kongl. Maj:ts proposition om vissa för konventionens giltighet erforderliga lagändringar, fälde en förkastelsedom, som torde vara i friskt minne, om obenägenheten eller oförmågan att någonting uträtta för regleringen af de *internationella fattigvårdsfrågor*

som den svenska tjenstehjonsutvandringen till Tyskland framkallat, om den likgiltighet, hvarmed vederbörande åsett det polisvåld, som föröfvats mot *svenske arbetare i Danmark*.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten dels å den stora mångfalden af de praktiska angelägenheter utanför det högpolitiska området, som nu för tiden blifva föremål för internationella aftal, dels på de betänkligheter, som ofta kunna möta för en liten stats representation att med full frihet utöfva sin rätt att pröfva och, när den dertill finner giltiga skäl, vägra sitt samtycke till ett sådant aftal.

Man sluter mynt-, post-, telegraf- och jernvägskonventioner, man sluter öfverenskommelser om industriell och literär eganderätt, om utlevering af förbrytare, om verkställighet i ena landet af dömar, fälda i det andra, om de neutrales rätt i krigstid, om de vilkor, hvarunder en man, som frivilligt griper till vapen, när fienden intränger i hans fädernesland, må få anses som soldat. Kan det verkligen sägas på grund af vunnen erfarenhet, eller skulle det — äfven om ej en bitter erfarenhet — kunna förmodas och påstås, att vårt utrikesdepartement representerar den mångsidiga sakkunskap, hvilken vid förhandlingar om så ömtåliga ärenden, som några af de nämnda, skulle erfordras?

Den pröfningsrätt, som i en del af dessa frågor — märk väl, i blott *en del* — är åt representationen förbehållen, kan ej alltid af en liten stat göras gällande, när regeringen slutit ett aftal med en stormakt; representationen skall stundom, ehuru den väl inser olägenheterna eller till och med vådorna af en traktat, som regeringen afslutit under förbehåll af dess samtycke, finna sig icke vara i stånd att vägra sitt bifall. Så mycket angelägnare därför, att från första begynnelsen af en underhandling med främmande makt och på alla dess stadier föremålet för densamma blifver underkastadt en lika mångsidig pröfning, som grundlagen velat bereda åt inrikes regeringsangelägenheter.

I afvaktn å den lösning af frågan om de ministeriella målen, som kunde komma att föreslås af den för omarbetning af riksakten förordnade unionskomitén, och möjligen af båda rikenas representationer antagas, hvilade denna fråga, tills Riksdagen och stortinget 1871 afslagit förslaget till ny föreningsakt. Följande års konstitutionsutskott återupptog ärendet och föreslog den ändring af § 12 regeringsformen, att frågor om afhandlingar och förbund skulle från den ministeriella

konseljen förflyttas till statsrådet. När detta förslag framlades, hade under intrycket af 1870 års händelser ett allmänare intresse för försvarsfrågan börjat vakna, och hvar och en insåg, att dess lösning icke var tänkbar utan en betydlig utsträckning af den allmänna värnpligten. Förslaget vid 1871 års riksdag om upphäfvande af Konungens rätt att förklara krig hade också påmint om, att det fans mellan försvarsfrågan och Konungens vidsträckta makt öfver de internationella förhållandena ett samband, som kunde blifva ett afgörande hinder mot försvarsfrågans lösning, derest ej denna makt bragtes inom tillbörliga gränser. Emellertid tillät Första Kammaren icke ens, att konstitutionsutskottets förslag fick hvila till nästa riksdag, utan afslog det genast.

Derefter återkom frågan genom enskilda motioner vid riksdagarne 1877 och 1878. Vid sistnämnda riksdag antogs till hvilande ett förslag, enligt hvilket, förutom mindre ändringar i §§ 11 och 32, i § 12 stadgades, att tre rådgifvare skulle höras i frågor angående afhandlingar och förbund med främmande makt. Förslaget afslogs af Första Kammaren.

Vid riksdagen 1883 upptogs frågan ånyo genom en motion, som dels afsåg inskränkning i Konungens rätt att börja krig, dels förändrade bestämmelser om de ministeriella målens behandling. Konstitutionsutskottet föreslog nu, att de ministeriella mål, som omtalas i §§ 11, 12 och 32, skola afgöras i tre rådgifvares närvaro. Detta förslag blef af kamrarna förklaradt hvilande.

Följande år väcktes förslag om en vidare gående reform, hvari genom för alla de ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter, skulle stadgas samma konstitutionella behandling, som gäller för inrikes regeringsärenden, och konstitutionsutskottets granskningsrätt beträffande äfven de förra få samma omfattning som beträffande de senare. Då Andra Kammaren för sin del godkänt detta förslag, finner jag mig föranlåten att, med tillägg af ytterligare en bestämmelse i § 12, förnya detta af en kammare godkända förslag och hemställa:

att § 11 regeringsformen förändras till följande lydelse:

Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets förhållande till främmande makter, skola af ministern för utrikes ärendena beredas och inför Konungen i statsrådet föredragas. Alla meddelanden i ministeriella mål till främmande makt eller Konungens sändebud i utlandet skola, efter föregående behand-

ling i statsrådet, utan afseende å ärendets beskaffenhet ske genom ministern för utrikes ärendena;

att § 12 regeringsformen må erhålla denna lydelse:

Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande makt ingå, sedan, enligt 8 §, statsrådet deröfver blifvit hördt, dock att Riksdagens konstitutionella rätt i aftal med främmande makt förbehålles, der den af detsamma beröres;

att § 7 regeringsformen förändras sålunda:

Alla regeringsärenden skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras;

att § 105 regeringsformen erhåller följande förändrade lydelse:

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott ege att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förda;

att orden: »med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras», i § 38 riksdagsordningen, skola uteslutas;

att § 32 regeringsformen upphäfves;

att orden: »inom riket» i första punkten af § 28 regeringsformen uteslutas.

Stockholm den 27 mars 1889.

L. O. Smith.
